

Nieuwe voorzitter

Jeroen Recourt over zijn rol
als toezichthouder

Familie

Ethicus Katja ten Cate over
de invloed van naasten

Save the date

Agenda
Vriendenbijeenkomsten 2026

‘Kunnen
praten over je
doodswens,
dat is van
levensbelang!’

Sonja Kersten stopt als bestuurder Expertisecentrum Euthanasie.

“We maken elke dag de moeilijkst denkbare keuzes, die niet gemakkelijker worden door demografische en politieke ontwikkelingen, de druk op de zorg en de krappe arbeidsmarkt.”
Sonja Kersten (51) kijkt terug op vijf jaar Expertisecentrum Euthanasie.

Toen haar vader vasculaire dementie en alzheimer kreeg, schreef hij een gedetailleerde euthanasieverklaring. “Met mij sprak hij erover. Hij zei dan ‘Son, jij kent al die mensen, kun jij voor mij zorgen?’ Maar wat we vaak zien, ook mijn vader verlegde zijn grenzen en ging tegelijkertijd snel achteruit. Uiteindelijk belandde hij in een kleinschalig verpleeghuis met uitstekende zorg, waar hij is overleden aan een hartaanval. Ik had me zijn dood heel anders voorgesteld, veel minder abrupt. Maar ik ben ook dankbaar dat hij niet langer hoefde te lijden. Hij is nog overal om me heen. Hij was trots op me toen ik vijf jaar geleden vertelde dat ik bestuurder bij Expertisecentrum Euthanasie werd. Ik weet zeker dat hij net zo trots op me zou zijn geweest nu ik bestuurder word bij Stichting Matchis, de stamceldonorbank van Nederland.”

Onmisbare schakel

Hoe kijkt ze terug op haar bestuursperiode bij het expertisecentrum? “We werken er keihard aan dat patiënten vaker geholpen kunnen worden door hun eigen arts – al dan niet met onze hulp. Dat is wat patiënten het liefste willen. Een behandelaar stelt zich kwetsbaar op zodra hij of zij een patiënt om welke reden dan ook niet tegemoet kan treden. ‘Het voelt alsof ik **vervolg** →

‘Het zijn vrienden voor het leven, en dat voel je.’

→ mijn patiënt in de steek laat’, horen we vaak. Met de hulp van onze consulenten kunnen deze behandelaren toch een gesprek aangaan met de patiënt over diens verzoek. De consulent euthanasie is een onmisbare schakel geworden in de euthanasiezorg. Daarop hebben we voortgebouwd en sinds kort bieden we zorgorganisaties een vaste consulent aan. Zo heeft een GGZ-instelling, verpleeghuis, huisartsenorganisatie of gezondheidscentrum een vast aanspreekpunt dat mee kan denken en doen bij vraagstukken die euthanasie betreffen.”

Deltaplan Psychiatrie

Voor patiënten die niet bij hun eigen behandelaar terecht kunnen, blijft het expertisecentrum een vangnet. “In 2020 onderzochten artsen en verpleegkundigen van Expertisecentrum Euthanasie nog het overgrote deel van alle euthanasieverzoeken op basis van psychisch lijden in ons land. In 2023 ontwikkelden wij een Deltaplan Psychiatrie. We maakten gebruik van onze eigen kennis en ervaring en die van ervaringsdeskundigen en spraken vele betrokkenen waaronder koepelpartijen, zorginstellingen, politiek en overheid. We hebben behandelaren bevestigd over hun standpunt: hoe treden ze een euthanasieverzoek op basis van psychisch lijden tegemoet, is er behoefte aan scholing, beleidsondersteuning, een consulent of informatie in welke vorm dan ook?”

De instellingen bleken ontvankelijk voor het gesprek. Expertisecentrum Euthanasie werd enerzijds ingeroepen om te ondersteunen bij het (door-) ontwikkelen van het euthanasiebeleid, anderzijds waren al bestaande kennisgroepen binnen instellingen gebaat bij onze scholingen over euthanasiezorg en een consulent euthanasie. “Onze consulenten, scholingen, de overleglijn en de presentatiedienst

sluiten naadloos aan bij de behoefte in het veld. Praten over de dood is het dagelijks werk van psychiaters en we merkten dat langzaam maar zeker er ook gesprekken over de euthanasiewens geopend werden. Dat lijkt misschien hetzelfde, maar is het niet.”

Mediarichtlijn

“Het is en blijft ingewikkeld: psychisch lijden is niet zichtbaar op een scan. In de psychiatrie is de ondraaglijkheid van het lijden één ding, maar de uitzichtloosheid is iets anders. Het feit dat er volgens de wet geen redelijke andere alternatieven mogen zijn, is voor iemand met psychisch lijden soms lastiger vast te stellen dan voor bijvoorbeeld iemand die uitgezaaide kanker heeft. Het wordt helemaal precair als het om jonge mensen gaat. Hier is in de media het afgelopen anderhalf jaar heel veel aandacht voor geweest. De nuance raakte verloren en groepen psychiaters kwamen tegenover elkaar te staan. We hebben een mediarichtlijn opgesteld om zorgvuldige berichtgeving over dit gevoelige onderwerp te ondersteunen en zijn zelf de dialoog aan blijven gaan.”

Loodzwaar

Jonge hulpvragers zijn een zeer kwetsbare groep. Slechts 3,5 procent van de hulpvragers met psychisch lijden onder de 24 jaar krijgt uiteindelijk euthanasie verleend. Een tragische 4,5 procent pleegt ergens in dat traject, soms zelfs vlak voor een euthanasie, suïcide.” Ze valt even stil, de gedachte hangt ineens loodzwaar in de kamer. “Het maakt duidelijk dat aandacht voor het lijden gedurende het gehele traject hoogst belangrijk blijft. Mensen – van welke leeftijd ook – willen niet zozeer dood, ze kunnen niet meer verder leven door de intensiteit van het lijden. Sommigen zien dan geen andere uitweg meer. Ontzettend droevig.”

Perspectief

Ze herpakt zich aan de hand van de cijfers. “Uit onderzoek blijkt ook dat 48 procent van de jongeren zelf de aanvraag terugtrekt. Door gesprekken met onze artsen en verpleegkundigen over het levenseinde kan er weer licht worden toegelaten. Er doemen haakjes op voor perspectief. Niet dat het leven ineens rozengleur en maneschijn wordt, de ondraaglijkheid van het lijden valt niet in enkele gesprekken op te lossen. Maar het maakt opnieuw duidelijk hoezeer het in alle openheid over een doodswens kunnen praten van levensbelang is.” Vervolgens: “Het is prachtig dat onze artsen en verpleegkundigen zo goed zijn (geworden) in het voeren van dit empathische gesprek, maar we willen daarin niet uniek zijn. Dus laat ons je helpen bij het voeren van dat gesprek als je het zelf als behandelaar lastig vindt. Daar zijn we voor!”

Opleiding

“Het kan voor een arts die zijn patiënt soms jarenlange behandeling heeft geboden uiterst moeilijk zijn om open te staan voor een gesprek dat de wens om dood te gaan toelaat. In de opleiding van huisartsen, specialisten ouderengeneeskunde en psychiaters is nog te weinig aandacht voor euthanasiezorg. De afgelopen jaren hebben we ons beijverd om hierover in het curriculum meer bekendheid te genereren. Het gesprek over euthanasie leidt lang niet altijd tot het daadwerkelijk uitvoeren van euthanasie. Ik snap dat het vooruitzicht van de uitvoering van euthanasie artsen soms belemmert bij het openen van het gesprek. Wij hopen dáár het verschil te kunnen maken, want zo voorkomen we teleurstelling bij patiënten die zich niet gezien en gehoord voelen door hun behandelaar.”

Vrienden

Haar stem krijgt een warm timbre zodra de 11.000 Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie ter sprake komen. Kersten was er elke vriendenbijeenkomst bij, zij koestert grote waardering voor hun onmisbare toewijding en betrokkenheid. “Het zijn vrienden voor het leven, en dat voel je. De bijeenkomsten zijn stuk voor stuk warm, interessant en indringend.” Ze zet uiteen hoe de vriendenstichting initieel álles betaalde: de patiëntenzorg, de expertiserol, presentaties door het land, scholingstrajecten. “Inmiddels hebben we afspraken gemaakt met zorgverzekeraars en worden de euthanasiezorg en (in pilot verband) de inzet van de consulent euthanasie vergoed. Maar vrienden blijven nog altijd hard nodig. Met hun steun kunnen we de consulent promoten, de in- en externe deskundigheidsbevordering vergroten en wetenschappelijk onderzoek mogelijk maken. Er zijn nog veel vragen die wachten op een antwoord. De vraag om de dood is een hele grote vraag, wat brengt iemand daartoe? Wie zijn onze hulpvragers? Welke aandoeningen zien we vaak bij een

stapeling van ouderdomsaandoeningen? Wat leren we van de ontwikkeling van het euthanasieverzoek van mensen die lijden aan dementie en de grens van wilsonbekwaamheid naderen? Hoe gaat het met de hulpvragers die geen euthanasie krijgen? Ik vind het essentieel dat de maatschappij terdege geïnformeerd is over de ontwikkelingen in de levenseindezorg.”

‘Ik ben ongelooflijk trots dat we in Nederland euthanasiezorg mogelijk maken.’

Verbinden

Kersten liep diverse euthanasietrajecten mee. “Het is nergens gemakkelijk, altijd zorgvuldig en liefdevol, en leidt tot verdriet, rouw, soms verlichting, zelfs opluchting. Ik ben ongelooflijk trots dat we in Nederland euthanasiezorg mogelijk maken. Laten we alsjeblieft zuinig zijn op de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (WTL). De samenleving verandert, euthanasie is aan de ene kant minder een taboe geworden en aan de andere kant zijn er nu fellere tegenstanders dan voorheen. Het is belangrijk om de verbinding te blijven zoeken, ook met tegenstanders op dit onderwerp, juist om te voorkomen dat kwetsbare patiënten het slachtoffer worden van een gebrek aan interesse in elkaars standpunten.”

Verknocht

Het werk van Expertisecentrum Euthanasie is uniek, waardevol, onmisbaar en prachtig, vervolgt ze. “De beslissing om te stoppen was niet gemakkelijk. Je gaat niet over één nacht ijs bij zo’n besluit. Hoeveel ik ook om het werk, deze organisatie en alle collega’s ben gaan geven, ik wilde mezelf toestaan om nieuwe stappen te zetten. Ik ben dankbaar dat ik onderdeel mocht zijn van ontwikkelingen die ervoor zorgen dat we zovelen kunnen helpen: hulpvragers, hun naasten, behandelaren en zorgorganisaties. Net als alle collega’s ben ik aan Expertisecentrum Euthanasie verknocht.”

Interim-bestuurder van start

Per 1 januari 2026 start Ben de Valk als interim-bestuurder van Expertisecentrum Euthanasie, voor een periode van zes maanden. In december maakt hij alvast kennis met de organisatie. De Valk heeft ruime ervaring in zowel zorg als bedrijfsleven.

foto: Maartje Geels

Van je familie moet je het hebben.

Leef mee met onze columnisten.

Deze keer: **Katja ten Cate**, ethicus.

In de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl), 'de euthanasiewet', is geen rol weggelegd voor de familie van de patiënt. Dit heeft de wetgever bewust gedaan; het gaat immers enkel om de patiënt zelf. Toch?

In de praktijk speelt familie juist vaak wel een grote rol. Uiteraard vaak op een positieve, ondersteunende manier, maar geregeld ook op zo'n manier dat zorgverleners zich voor ethische dilemma's geplaatst zien. Zo komt het bijvoorbeeld voor dat kinderen (of ouders als het om jongere patiënten gaat) niet achter het euthanasieverzoek staan, of niet op één lijn zitten en het euthanasieverzoek binnen de familie voor verdeeldheid zorgt. Je zou kunnen denken: vervelend, maar als zorgverlener niet jouw probleem; je hebt immers enkel met de patiënt te maken. Toch worstelen zorgverleners hier erg mee. In sommige gevallen is dit zelfs reden om de euthanasie niet uit te voeren.

'Maar zo mooi en romantisch is het plaatje natuurlijk zelden.'

Maar ook afwezige familieleden kunnen paradoxaal genoeg voor moeilijke situaties zorgen. Patiënten die in hun leven gebrouilleerd zijn geraakt met hun kinderen (of met hun ouders als het om jongere patiënten gaat) en deze niet

wensen te betrekken in het euthanasietraject, soms zelfs niet willen dat ze überhaupt weet hebben van het traject en het aanstaande overlijden van hun vader of moeder (of kind). Ook hier worstelen zorgverleners mee. Hieraan lijken impliciete normen over 'goed sterven' ten grondslag te liggen. Sterven doe je idealiter in harmonie met je dierbaren, waarbij 'zaken' zijn afgerond en er ook ruimte komt voor verzoening en vergeving. Maar zo mooi en romantisch is het plaatje natuurlijk zelden, en dat kan wringen bij de zorgverlener. Wat moet, mag, kun je dan? Wat is je rol en verantwoordelijkheid?

Als ethisch adviseur bij Expertisecentrum Euthanasie, een functie die ik tot 1 september 2025 vervulde, was 'familie' toch wel de bron van de meeste dilemma's waarmee zorgverleners zich tot mij wendden met de vraag om mee te denken en te sparren. Een euthanasievraagstuk lijkt soms bepaald te worden door de juridische vraag of de casus aan de Wtl voldoet. Maar de praktijk is, gelukkig zou ik willen zeggen, veel gelaagder dan dat. Bovendien is een mens geen autonoom eiland. Relaties met anderen zijn ook (of juist) in de context van een euthanasieverzoek om verschillende redenen relevant.

Gelukkig erkent het expertisecentrum het belang van het ethische perspectief bij euthanasievraagstukken en wordt de rol van ethisch adviseur vanaf 1 december opnieuw vervuld. Ik wens mijn opvolger heel veel succes!

– Ingezonden –

Op de Vriendenbijeenkomst voor naasten vertelt Linda over het overlijden van haar zoon en Josine over het overlijden van haar echtgenoot. Bij beide was ik de uitvoerend arts. Beide uitvoeringen waren indrukwekkend voor mij. Bij Linda omdat zij mij haar zoon toevertrouwde in de laatste minuten. Bij Josine omdat haar man, een collega van mij, mij de eervolle opdracht gaf zijn euthanasie uit te voeren. Wij artsen en verpleegkundigen vinden het een eer dat mensen zich aan ons toevertrouwen. Ik heb voor deze twee vrouwen grote bewondering. Degene die overlijdt is dapper, maar de achterblijvers zijn dat ook. "Je hoeft niet sterk te zijn om vast te houden, je moet wel sterk zijn om los te laten." Niet voor niets krijgen al mijn patiënten vlak voor hun inslapen een dapperheidsroos. – **Constance de Vries**

Jeroen Recourt, nieuwe voorzitter Raad van toezicht

Expertisecentrum Euthanasie heeft sinds 1 oktober een nieuwe voorzitter van de Raad van Toezicht: Jeroen Recourt. In zijn eerste weken was het vooral de warme en betrokken sfeer die hem opviel, iets wat volgens hem essentieel is gezien de emotionele zwaarte van het werk.

foto: Jurgen Huiskes

“Ik ga erop letten of we als organisatie, en ook als raad, in onze rol blijven. Dat we doen wat we moeten doen, niet meer en niet minder.” Zijn motivatie voor deze functie komt voort uit een persoonlijke en professionele betrokkenheid bij het levenseinde, gevoed door zijn ouders, zijn werk als medisch tuchtrechter en zijn eerdere rol als voorzitter van de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE).

Recourt ziet euthanasie als een voorbeeld van hoe de rechtsstaat maatschappelijke vragen zorgvuldig kan beantwoorden. Hij prijst het expertisecentrum omdat het patiënten én artsen ondersteunt wanneer een euthanasieverzoek ingewikkeld is. “Ik wil mij inzetten voor organisaties die niet vanzelfsprekend zijn, maar er wel toe doen.”

Lees het volledige interview via onze website www.vriendenvanee.nl of scan de QR-code.

‘De Vrienden zijn van essentieel belang voor de kwaliteit en het voortbestaan van de organisatie. Zonder Vrienden kan de organisatie zich niet verder ontwikkelen, terwijl dat noodzakelijk is voor een expertisecentrum. Je móét blijven investeren in kennis, producten en diensten. Dat maken de Vrienden mogelijk.’

Agenda Vriendenbijeenkomsten 2026

Aanmelden

We hopen u en uw introducees op een van onze bijeenkomsten te mogen verwelkomen.

U kunt zich inschrijven via www.vriendenvanee.nl, via de QR-code of telefonisch via onze Vriendenadministratie: 070 891 26 21.

Onze Vriendenbijeenkomsten zijn ook terug te kijken via onze website.

Vrijdag 10 april, Zwolle (ook online te volgen)
Euthanasie bij dementie en bij een stapeling van ouderdomsaandoeningen

Woensdag 17 juni, Wageningen
Euthanasie bij psychiatrie

Maandag 14 september, Den Bosch
Euthanasie bij een stapeling van ouderdomsaandoeningen

Woensdag 11 november, Den Haag
Een bijeenkomst voor naasten

Steun ons; word Vriend.

Als u nog geen Vriend bent van Expertisecentrum Euthanasie, dan kunt u zich aanmelden via de QR-code of via onze website: www.vriendenvanee.nl

Door de Vrienden kan het expertisecentrum:

- (huis)artsen begeleiden bij euthanasietrajecten;
- nascholing verzorgen voor (huis)artsen;
- bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek;
- consultant euthanasie per zorginstelling inzetten;
- interne deskundigheidsbevordering realiseren;
- de continuïteit van euthanasiezorg garanderen.

Vrienden ontvangen een uitnodiging voor Vriendenbijeenkomsten met actuele thema's en zijn van harte welkom om introducés mee te nemen. Deze bijeenkomsten kunnen ook online worden bijgewoond.

Daarnaast ontvangt u vier keer per jaar de nieuwsbrief 'Vrienden voor het Leven' met nieuws en updates over de euthanasiezorg en de ontwikkelingen binnen Expertisecentrum Euthanasie.

Doneer via NL36 TRIO 0391 1048 45 t.n.v. Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie o.v.v. 'gift'. Elke bijdrage, groot of klein, is van harte welkom.

Colofon

No 22, december 2025

Vrienden voor het leven is een uitgave van Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie. De nieuwsbrief verschijnt vier keer per jaar (op papier en digitaal).

Stichting Vrienden van Expertisecentrum Euthanasie
Postbus 13480
2501 EL Den Haag
070 891 26 21 (ma t/m vrij van 9.00 tot 17.00 uur)
vrienden@expertisecentrum euthanasie.nl
www.vriendenvanee.nl

Redactie: Madeleine van Kampen

Aan dit nummer werkten mee: Elke Swart, Marijke van Moll, Ellen Rentema, Hans de Haan en Maaïke van Wissen

Vormgeving: Studio Het Mes

Copyright: Teksten uit deze nieuwsbrief mogen uitsluitend na schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.